

Alina Maria Basak*

Etyka zawodowa policjantów – wybrane aspekty

Wstęp

Policja jest instytucją, która została powołana do ochrony mienia, wykrywania przestępstw i wykroczeń oraz ścigania ich sprawców, a także do zapobiegania przestępczości. Jest instytucją służącą społeczeństwu, współpracującą z nim i chroniącą je przed niebezpieczeństwami. Sam zawód policjanta jest zawodem specyficznym ze względu na jego charakter. Od policjanta wymaga się, aby stał po stronie prawa, wymagał egzekwowania tego prawa od innych, ale żeby sam również postępował zgodnie z normami prawnymi i moralnymi.

Policja jako formacja służąca społeczeństwu

Słowo „policja” wywodzi się od greckiego „politeja”, co oznacza zarządzanie miastem. Pojęcie policji funkcjonujące obecnie pochodzi z pruskiego Landrechtu z 1974 r. oraz francuskiego kodeksu karnego z 1975 r. Zawężono wówczas definicję do działalności administracji wewnętrznej państwa mającej na celu ochronę bezpieczeństwa, spokoju oraz porządku publicznego. Pojęcie „policja” w XIX w. oznaczało całą działalność administracji państwa, której celem było utrzymanie istniejącego stanu państwa i prawa, jej działania miały także charakter prewencyjny i zapobiegały tworzeniu się sytuacji sprzyjających naruszeniu istniejącego porządku prawnego. W XX w. pojęcie to zmieniło znaczenie, odnosząc się do wyspecjalizowanej uzbrojonej służby mundurowej, powołanej do ochrony obywateli i utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego, zorganizowanej podobnie jak wojsko. W Polsce okresu międzywojennego organem tym była powołana w 1919 r. Policja Państwowa, w okresie PRL istniały dwa organy o charakterze policyjnym: Milicja Obywatelska (MO) i Służba Bezpieczeństwa

---

* Dr inż. Alina Maria Basak, adiunkt w Katedrze Teorii Wychowania i Socjologii Edukacji na Wydziale Humanistycznym Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi.

(SB). W 1990 r. na mocy ustawy o Policji nastąpiła reorganizacja MO w Policję, SB przekształcone zostało w Urząd Ochrony Państwa (UOP) (Wąsik, 2006: 83).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687 z późniejszymi zmianami, dalej w skrócie: ustawa o Policji) określa Policję jako umundurowaną i uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego (art. 1). Określenie „służąca społeczeństwu” wskazuje na służebną rolę tej formacji wobec społeczeństwa jako ogółu oraz każdej jednostki. Służebna rola Policji wobec społeczeństwa nie ogranicza się jednak tylko do ochrony bezpieczeństwa ludzi. Przepis mówi wyraźnie: „służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi”. Zatem zakres zadań Policji wykracza, w odniesieniu do jej roli wobec społeczeństwa, poza ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego. Z tego wynika, że każda sprawa, która służy społeczeństwu, winna leżeć w zakresie zadań Policji. W praktyce byłoby to oczywiście niemożliwe do realizacji, stąd zadania służące społeczeństwu powierzone są i innym podmiotom. Dlatego też przyjęć należy, że wolą ustawodawcy było podkreślenie roli Policji w państwie. Sformułowanie to (a znalazło się ono w ustawie dopiero w wyniku jej zmiany w 1995 r., tekst pierwotny tego określenia nie zawierał) wskazuje właśnie na istotę działania Policji. Mimo że jest to formacja uzbrojona i umundurowana, co wskazywałoby na jej militarny charakter, to jej rola jest służebna nie tylko wobec państwa, ale też – a może przede wszystkim – wobec społeczeństwa (Pieprzny, 2007: 26).

Podstawowe obowiązki policjanta

Do celów działania Policji należy więc zapewnienie bezpieczeństwa ludziom, a także szeroko pojmowanego bezpieczeństwa i porządku publicznego. Przez bezpieczeństwo ludzi rozumieć należy stan, w którym gwarantowane są prawa człowieka i obywatela oraz istnieje zapewniona możliwość faktycznego czynienia z nich użytku (Maciejko, 2008: 149). Na sferę bezpieczeństwa publicznego składa się niezakłócone funkcjonowanie organów władzy publicznej, a sam porządek publiczny utożsamiać należy z płynną, legalną realizacją stosunków prawa publicznego. Do podstawowych zadań, w wykonaniu których realizowane są przedstawione cele stawiane przed organami Policji, należą:

- ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
- ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziała-

nie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;

- wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
- nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
- kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;
- współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
- gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych;
- prowadzenie bazy danych zawierającej informacje o wynikach analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA).

Podczas wykonywania swoich zadań Policja może posługiwać się nie tylko policjantami, ale także może korzystać z pomocy innych osób. Ujawnianie danych o osobie udzielającej pomocy Policji w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych jest zabronione. Zasadą jednak jest, że organy Policji działają jawnie, a funkcjonariusze Policji, ich budynki, pojazdy oraz jednostki organizacyjne powinny być w stosowny sposób oznaczone (Maciejko, 2008: 150).

Nabór do Policji i stosunek służbowy policjanta

W celu realizacji ustawowych zadań spoczywających na Policji konieczne jest zatrudnianie osób na stanowiskach odpowiadających charakterowi realizowanych czynności. Proces rekrutacji na stanowiska policyjne jest długotrwały i złożony, a kandydaci do służby muszą spełniać szereg kryteriów, co wpływa na dobór kadry na określonym poziomie (Jaworski, 2010: 333).

Pierwszym i podstawowym warunkiem jest spełnienie wymagań określonych w art. 25 ustawy o Policji. W myśl tego przepisu służbę w Policji może pełnić obywatel polski o nieposzlakowanej opinii, niekarany, korzystający z pełni praw publicznych, posiadający co najmniej średnie wykształcenie oraz zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, podległych szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotów jest się podporządkować. Dobór do służby w Policji podzielony jest na kilka etapów, w których oceniane są predyspozycje oraz wiedza i umiejętności kandydata. Część etapów postępowania kwalifikacyjnego podlega ocenie punktowej, a ich suma decyduje o miejscu na tzw. „liście rankingowej” sporządzanej przed każdym terminem przyjęcia do służby. Kandydaci wybierani są zgodnie z kolejnością zajętych pozycji na przygotowanej liście (tamże: 334).

Podstawą nawiązania stosunku służbowego w Policji jest akt mianowania. Funkcjonariusze Policji nie są zatem pracownikami w rozumieniu Kodeksu pracy, ale stronami administracyjnego stosunku zatrudnienia. Taki ich status wywołuje ko-

nieczność znacznie zwiększonej dyspozycyjności służbowej, głęboko sięgającej dyscypliny służbowej oraz przesądza o władczym, administracyjnym charakterze rozkazów, poleceń służbowych i innych aktów kształtujących stosunek pomiędzy organem zatrudniającym (przełożonym służbowym) a zatrudnionym funkcjonariuszem. W warunkiem mianowania do służby w Policji jest dobrowolne zgłoszenie się kandydata do tej służby (Kotowski, 2008: 375).

Wzmóżona dyspozycyjność funkcjonariusza Policji względem przełożonego organu Policji wymaga prawnych instrumentów gwarantujących realizację dyscypliny służbowej. Zasadniczym gwarantem skuteczności władztwa służbowego jest odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy. Odpowiedzialność dyscyplinarna jest odpowiedzialnością ponoszoną przed organami Policji za czyny będące przewinieniami dyscyplinarnymi. Odpowiedzialność ta jest niezależna od odpowiedzialności karnej, odpowiedzialności cywilnej oraz innej przewidzianej odrębnymi przepisami. Przewinienie dyscyplinarne może występować pod dwoma postaciami i może polegać na: naruszeniu dyscypliny służbowej lub nieprzestrzeganiu zasad etyki zawodowej policjanta. Alternatywa łączna „lub”, jakiej użył ustawodawca w przepisie art. 132 ustawy o Policji, wskazuje, że to samo przewinienie dyscyplinarne może być równocześnie naruszeniem dyscypliny służbowej i może polegać na uchybieniu zasadom etyki zawodowej.

Uregulowania prawne etyki policjanta

Policja jest swoistym środowiskiem, tworzy specyficzną grupę pełniącą służbę dla społeczeństwa, którą w dużej mierze wiąże występowanie obyczajów i etyki. Etyka zawodowa policjanta obejmuje głównie zagadnienia związane z niewłaściwym zachowaniem. Niewłaściwe zachowanie w Policji jest bardziej subtelną nie stosownością zawodową niż ordynarnym nadużywaniem zawodu. Różne rodzaje niewłaściwego zachowania policjantów można ująć w trzy grupy. Do pierwszej należy świadome podejmowanie zakazanych działań, jak np. przyjmowanie gratyfikacji, wiarołomność, prywatne używanie zasobów policyjnych. Do drugiej grupy zaliczane jest wykonywanie obowiązków lub dopuszczalnych działań w niewłaściwy prawnie lub (i) moralnie sposób, jak np. fałszywy raport, niebezpieczne posługiwanie się pojazdami motorowymi, agresywne udzielanie reprimendy obywatelom, złe traktowanie aresztowanych. Do trzeciej wreszcie grupy włączane jest unikanie spełniania działania, do którego zobowiązuje policjanta prawo lub inna dyrektywa, jak np. raportu, nieuzasadnione zatrzymywanie i przeszukanie, niezabezpieczenie broni (Goźdździńska-Mróz, 2004: 82).

Legalność i zaufanie są kompleksowymi i powiązаныmi ze sobą zagadnieniami w etyce policjanta. Legalność wskazuje, do jakiego stopnia słuszne lub sprawiedliwe są działania policjanta, natomiast zaufanie odnosi się do wiary w ich sprawiedliwość proceduralną (Pawłowski, 2000: 40). Od etyki policjanta oczekuje się podobnych

priorytetów, jak od etyki aprobowanej przez społeczeństwo. Oczywistym jej sprawdzianem pozostaje zawsze podkreślanie pierwszorzędno znaczenia kompetencji zawodowych policjanta, niezależnego w swych uczciwych osądach moralnych i traktującego ludzi z należnym im szacunkiem (Stefański, 1996: 12).

W zawodzie policjanta występuje poważny konflikt ról mający wpływ na pojmowanie jego etyki. Jest to konflikt między rolą brutala walczącego z przestępstwami, a rolą pokornego sługi publicznego. Konflikt ten, przenikający całą podkulturę policyjną, jest fenomenem myślenia grupowego, a więc wszyscy policjanci myślą o nim podobnie. Badacze przeto określają zawód policjanta jako: „nierealizowalny mandat”, „ambiwalentną siłę”, „nieprofesjonalną profesję” (Cyma-Końska, 2005: 9). W policyjnym myśleniu grupowym ważne jest zachowywanie lojalności wobec współpracowników, natomiast donosicielskie obnażanie niemoralnych i (albo) nielegalnych prawd dotyczących ich zachowań jest odrzucane. Lojalność ma swoją ciemną stronę, za którą kryje się z łatwością korupcja i niemoralność. Konflikt ról w zawodzie policjanta, rzutuący na etykę policjanta, objawia się w napięciach między: skutecznością działania a możliwością popełnienia błędu; rozmiarami szybkości osiągnięcia celów a kontrolowaniem jakości ich osiągnięcia; fachowością a sceptycyzmem moralnego utylitaryzmu; wiedzą o faktycznej winie a dowiedzeniem jej przed sądem jako winy prawnej; domniemaniem winy a domniemaniem niewinności (Awsuikiewicz, 2005: 16). Jeśli policjant usiłuje spełniać wiernie obie konfliktowe role, co jest niemożliwe, w rezultacie kształtuje się instytucjonalna tolerancja dla dewiacji na skraju ich celów. Poszukiwanie jakiegoś środka, w sytuacji konfliktu takich ról, musi prowadzić do założeń sytuacyjnej etyki utylitarystycznej, jako przeciwstawianej uniwersalnej etyce deontologicznej. Ów konflikt ról ujmowany jest niekiedy jako konflikt miłość–nienawiść między społeczeństwem a Policją. Społeczeństwo kocha Policję wtedy, gdy ta walczy ze złoczyńcami, nienawidzi jej natomiast wówczas, gdy ma służyć całemu społeczeństwu, bez rozróżniania między jej dobrymi a złymi ugrupowaniami. Niemożliwość spełniania obu konfliktowych ról przez Policję sprawia, że nie wszyscy ją „kochają”. Policja reaguje na to kształtowaniem mechanizmów samoobronnych w rodzaju wspomnianej niemoralnej lojalności zawodowej osłanianej zwodniczym niekiedy tworzeniem regulacji etyki zawodowej policjanta. Etyka policjanta aspiruje zwykle do ideału jego moralnych powinności. Praktyczne jej zastosowania usiane są natomiast niezliczonymi kompromisami, podwójnymi standardami i innymi rozbieżnościami między ideałem a rzeczywistością (Wiązowaty i in., 2002: 27).

Regulacje etyki policjanta mają zasięg globalny, regionalny i krajowy. Na poziomie globalnym etyki policjanta dotyczy „Kodeks Postępowania Funkcjonariuszy Porządku Prawnego”. Sformułowano w nim bardzo ogólny zarys niektórych wartości, niezbędnych również dla etyki policjanta, jak: obowiązkowość, praworządność, godność, dyskrecja, uczciwość, ochrona zdrowia więźniów. Oryginalnym rysem Kodeksu jest zakaz tortur lub innego okrutnego, nieludzkiego, poniżającego postępowania albo karania, nawet w okolicznościach stanu wojny czy zagrożenia wojną,

zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego, wewnętrznych zamieszek politycznych i jakiegokolwiek innego stanu zagrożenia publicznego (Tokarczyk, 2009: 401).

Na kontynencie europejskim etyka zawodowa policjanta jest uregulowana przez „Deklarację o Policji”. W szesnastu, w większości jednozdaniowych normach, podkreślono: obowiązkowość; uczciwość; bezstronność; godność; zakaz tortur i innych form niehumanitarnego lub poniżającego traktowania przestępców; konieczność zwalczania naruszeń prawa; zobowiązanie zapobiegania skutkom lub ponownego naruszania prawa, niekaralności niewykonania rozkazu niezgodnego z prawem; zakaz dyskryminacji rasowej, religijnej i politycznej podejrzanych, oskarżonych i skazanych; odpowiedzialność funkcjonariusza Policji za działania i zaniechania niezgodne z prawem; świadomość jasnej hierarchii podporządkowania; oczekiwanie od ustawodawcy stworzenia systemu gwarancji i prawnych środków zadośćuczynienia za wszelkie szkody wynikłe z działań Policji; zdecydowanie policjanta i uzasadnione używanie siły; jasność i precyzja instrukcji co do sposobu i okoliczności używania broni; obowiązek zapewniania opieki; obowiązek zachowywania tajemnicy zawodowej; solidarność zawodową uczciwych policjantów ze społecznością, której służą (Tokarczyk, 2009: 402).

W Polsce etyka zawodowa policjanta ma już dość długą, rozwiniętą i ciekawą tradycję. Do czasu powstania II Rzeczypospolitej etykę tę pozostawiono sumieniu policjanta. W okresie międzywojennym kodeks etyczny mówił, aby policjant: nie łamał prawa, nie kłamał, nie był stronniczy, nie ulegał korupcji, nie naruszał godności osobistej, nie nadużywał siły i przemocy, nie działał wbrew legalnej władzy, nie nadużywał zaufania, nie dawał złego przykładu (Nowicki, 2010: 24; Pawłowski, 2003: 8). W dniu 14 lipca 1999 roku decyzją nr 121/99 Komendanta Głównego Policji ustanowiono „Zasady etyki zawodowej policjanta”, ujęte w jedenastu punktach jednego tylko paragrafu, określające następujące powinności etyki zawodowej policjanta: poszanowania godności i praw każdego człowieka; lojalności wobec Rzeczypospolitej Polskiej i Jej Konstytucyjnych Organów; szacunku dla społeczeństwa – jego symboli, języka, zwyczajów i tradycji; sumiennego i rzetelnego wypełniania obowiązków nałożonych przez prawo, a szczególnie bezwzględного zwalczania przestępczości; bezstronności a zwłaszcza postępowania bez jakichkolwiek uprzedzeń rasowych, narodowościowych, wyznaniowych, politycznych bądź światopoglądowych; stosowania siły oraz innych środków przymusu bezpośredniego ściśle w granicach wyznaczonych prawem i zgodnie z zasadami humanitaryzmu; uczciwości, szczególnie zaś bezwzględного wystrzegania się korupcji; wykonywania wydanych przez przełożonych rozkazów i poleceń służbowych z wyjątkiem tych, które są sprzeczne z prawem; utrzymania relacji służbowych w duchu wzajemnego poszanowania; zachowania w dyskrekcji informacji mogących zaszkodzić dobru służby lub dobremu imieniu innych osób; życzliwej pomocy wszystkim tym, którzy jej potrzebują z racji przyrodzonej godności i przysługujących praw.

Obowiązującym od 1 stycznia 2004 r. źródłem etyki policjanta są „Zasady Etyki Zawodowej Policjanta” (Załącznik do Zarządzenia nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r.). Ujęto je w 24 paragrafach o następującej treści:

- zasady etyki zawodowej policjanta wynikają z ogólnych wartości i norm moralnych uwzględniających specyfikę zawodu policjanta. Obowiązkiem policjanta jest przestrzeganie zasad etyki zawodowej;
- w sytuacjach nieuregulowanych przepisami prawa lub nieujętych w niniejszych zasadach etyki zawodowej policjant powinien kierować się zasadami współżycia społecznego i postępować tak, aby jego działania mogły być przykładem praworządności i prowadziły do pogłębiania społecznego zaufania do Policji;
- policjant powinien wykonywać czynności służbowe według najlepszej woli i wiedzy, z należytą uczciwością, rzetelnością, wykazując się odwagą, ofiarnością i odpowiedzialnością;
- policjant we wszystkich swoich działaniach ma obowiązek poszanowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka, w szczególności wyrażający się w: respektowaniu prawa każdego człowieka do życia oraz zakazie inicjowania, stosowania i tolerowania tortur bądź inhumanego lub poniżającego traktowania albo karania;
- policjant, podejmując decyzję o użyciu broni palnej lub zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego, powinien zachować szczególną rozwagę i stale mieć na uwadze charakter tych środków;
- postępowanie policjanta w kontaktach z ludźmi powinna cechować życzliwość oraz bezstronność wykluczająca uprzedzenia rasowe, narodowościowe, wyznaniowe, polityczne, światopoglądowe lub wynikające z innych przyczyn;
- policjant powinien przestrzegać zasad poprawnego zachowania, kultury osobistej i dbać o schludny wygląd;
- wykonując zadania służbowe, policjant powinien dostosowywać swoje zachowanie do sytuacji i cech osób uczestniczących w zdarzeniu, w szczególności wieku, płci, narodowości i wyznania, a także uwzględniać uzasadnione potrzeby tych osób;
- w trakcie wykonywania czynności służbowych policjant powinien zachować szczególną wrażliwość i takt w stosunku do ofiar przestępstwa lub innego zdarzenia, udzielać im możliwie wszechstronnej pomocy, a także dbać o zachowanie dyskrecji;
- zawiadamiając osobę o zamachu na jej dobra lub przekazując najbliższej rodzinie wiadomość dotyczącą osoby bliskiej, która stała się ofiarą przestępstwa lub innego zdarzenia, policjant powinien zachować takt;
- policjant jako funkcjonariusz publiczny powinien wystrzegać się korupcji w każdej postaci oraz zwalczać wszelkie jej przejawy;
- policjant nie może wykorzystywać swojego zawodu do celów prywatnych, a w szczególności nie może wykorzystywać informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych ani uzyskiwać informacji do tych celów przy użyciu służbowych metod;

- policjant powinien zachować dyskrecję w odniesieniu do informacji mogących zaszkodzić społecznie pojętemu dobru służby lub dobremu imieniu osób uczestniczących w czynnościach podejmowanych przez policjanta;
- stosunek policjanta do innych policjantów powinien być oparty na przestrzeganiu zasad poprawnego zachowania, poszanowania godności, a także tolerancji w zakresie nienaruszającym porządku prawnego;
- policjant powinien w miarę możliwości udzielać pomocy innym policjantom w realizacji zadań służbowych oraz wspierać w rozwiązywaniu ich problemów osobistych;
- przełożony powinien dawać podwładnym przykład nienagannego zachowania, w szczególności nie powinien nadużywać stanowiska, funkcji, stopnia policyjnego w celu poniżenia podległego policjanta;
- przełożony powinien zapewnić podległym policjantom właściwe warunki wykonywania zadań i rozwoju zawodowego oraz dbać o atmosferę pracy i dobre stosunki międzyludzkie;
- kierując działaniami podległych policjantów, przełożony powinien wydawać jasne i zrozumiałe polecenia oraz inspirować i motywować ich do działania;
- przełożony, oceniając podległych policjantów, jest zobowiązany kierować się jasno określonymi i znanymi im kryteriami oraz sprawiedliwością i obiektywizmem;
- przełożony powinien wysłuchać podwładnego w sprawach zawodowych i osobistych oraz udzielić mu wsparcia bądź pomocy, z zachowaniem dyskrecji;
- policjant powinien rzetelnie wykonywać polecenia przełożonego oraz odnosić się do niego z szacunkiem;
- policjant powinien stale doskonalić i uzupełniać swoją wiedzę oraz umiejętności zawodowe, a także dbać o sprawność fizyczną;
- policjant powinien dbać o społeczny wizerunek Policji jako formacji, w której służy i podejmować działania służące budowaniu zaufania do niej;
- policjant nie powinien akceptować, tolerować ani lekceważyć zachowań policjantów naruszających prawo lub zasady etyki zawodowej.

Nawet ogólne spojrzenie na etykę policjanta, pozwala dostrzegać jej nadzwyczajną kompleksowość. Łączy ona, w mniejszym lub większym zakresie, treści wielu zawodów – prawniczych, urzędniczych i politycznych. Tak, jak dla pracowników sektora prywatnego fundament stwarza ekonomika, tak dla pracowników służb publicznych etyka. Etyka służb publicznych, do której należy etyka policjanta, określana jest często jako etos, dla podkreślenia, że adresowane do nich oczekiwania mają szerszy zakres niż tylko sama etyka zawodowa, ponieważ obejmują również życie prywatne i zachowania po zaprzestaniu pracy zawodowej. Dobro publiczne jest pojęciem odróżniającym służbę publiczną od pracy w sektorze prywatnym. Pracownik służb publicznych świadczy swoje usługi obywatelom, natomiast dla pracowników sektora prywatnego obywatelstwo nie ma szczególnego znaczenia. Ze względu na decydowanie pracowników służb publicznych o życiu, zdrowiu, własności obywateli z możliwością stosowania przymu-

su, muszą być oni poddawani wnikliwemu kontrolowaniu, m.in. za pomocą przestrzegania zasad i norm etyki zawodowej (Pawłowski, 2000: 51).

W etyce policjanta współistnieją różne wartości, jednakże główną rolę odgrywa obowiązkowość, dyskrekcja i zakaz dyskryminacji. Obowiązkowość przejawia się w realizacji zadań wynikających z ról zawodowych. Dyskrekcja, w sensie władzy dyskrecjonalnej, to zdolność i umiejętność wybierania między przynajmniej dwiema różnymi możliwościami działania. Dyskryminacja występuje wtedy, gdy jednostka lub grupa są traktowane różnie w takich samych sytuacjach bez uzasadnionej przyczyny. Te trzy wartości ujmowane są razem, ponieważ ich współwystępowanie ma decydujące znaczenie dla zachowań zgodnych z etyką zawodową policjanta (Siemak, 2004: 10).

Praca policjanta jest ciężka. Funkcjonuje on na styku dwóch światów: tego dobrego, który sam powinien reprezentować i tego złego, przeciwko któremu kieruje swoją pracą i energią. Niestety, na świecie nic nie jest oczywiście białe ani też nic nie jest bezwzględnie czarne. Policjant na co dzień staje przed dziesiątkami wyborów i decyzji. Kieruje się prawem i zasadą praworządności, ale czasami staje przed sytuacją, kiedy przepis prawny stoi w sprzeczności z normą, poczuciem sprawiedliwości lub sumieniem, gdy musi wybrać jedno rozwiązanie z dwóch jednakowo nieatrakcyjnych. Standardem są wybory dokonywane przez policjantów pomiędzy obowiązkiem służbowym a życiem prywatnym. Poczucie obowiązku wtedy zazwyczaj zwycięża ze szkodą dla życia prywatnego i bez zrozumienia rodziny i otoczenia.

Podsumowanie

Każda grupa społeczna ma swój swoisty kodeks etyczny. Od policji, jako służby dla społeczeństwa, wymaga się, aby była pomocna dla ludzi, broniła ich dobra, a jednocześnie, aby sama postępowała z godnością i w zaufaniu społeczeństwa, aby przestrzegała określonych dla niej zasad etycznych. Zasady etyki zawodowej mają być z założenia wsparciem dla policjanta, wyznacznikiem ważności poszczególnych zasad, którymi policjant powinien się kierować. To właśnie tutaj w pierwszej kolejności policjant powinien szukać odpowiedzi na pytania i kwestie moralne. Dopiero, gdy ich tam nie znajdzie, może posłużyć się normami powszechnie obowiązującymi w społeczeństwie, mając na uwadze praworządność i dobre imię służby.

Summary

Aspects of professional ethics of police officers

Each social group has its own code of professional ethics. The police, as servants to the society, are expected to be helpful to people, to defend their welfare and, at the same time, to

behave with dignity, respecting the trust of the society, as well as following the professional ethics assigned to them. Legality and trust are complex and interrelated issues in the ethics of the police officer. Legality indicates to what extent the actions of the police officer are justified or fair, while trust concerns the belief in the procedural justice. The regulations of professional ethics are to be, by definition, support for the police officer, and an indicator of the importance of particular regulations that the police officer should act according to. It is in them that the police officer should first look for the answer to moral questions and issues. Only when they are not found there, can he use the norms that are commonly in force in the society, bearing in mind the law and order as well as the good name of the service.

Keywords: Police, professional ethics, social group, police officers, service.

Bibliografia

- Awsiukiewicz G. (2005), *Etos zawodowy policjanta*, „Policja”, Nr 1.
- Cyma-Końska D. (2005), *Etyka i moralność – przeszłość czy rzeczywista potrzeba?*, „Policja”, Nr 4.
- Gorzalczyńska-Mróz A. (red.) (2004), *Psychologia i etyka w praktyce służb kryminalnych – wyzwania XXI wieku*, Warszawa–Legionowo.
- Jaworski B. (2010), *Charakter stosunków zatrudnienia w Policji*, [w:] Ura E., Pieprzny S. (red.), *Służby i formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, Rzeszów.
- Kotowski W. (2008), *Ustawa o Policji. Komentarz praktyczny*, Warszawa.
- Maciejko W. (2008), *Osobowe prawo administracyjne*, Warszawa.
- Nowicki K. (2010), *Regulaminowy policjant prewencji*, Słupsk.
- Pawłowski A. (red.) (2000), *Zasady etyki zawodowej policjanta z komentarzem*, Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.
- Pawłowski A. (2003), *Tradycje etyki zawodowej w służbach policyjnych na ziemiach polskich*, Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.
- Pieprzny S. (2007), *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Siemak Z (2004), *Tradycje i etyka zawodowa w świadomości współczesnych policjantów. Raport z badań*, „Przegląd Policyjny”, nr 1–2.
- Stefański M. (1996), *Portret własny policjanta, czyli dylematy etycznych postaw*, Słupsk: Wydział Organizacji i Dowodzenia Szkoły Policji w Słupsku.
- Tokarczyk R. (2009), *Etyka prawnicza*, Warszawa: Wydawnictwo Lexis Nexis.
- Wąsik T. (2006), *Organy ochrony państwa*, Kielce: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach.

Wiązowaty E., Kędzierska G., Pływaczewski W. (red.) (2002), *Policja – etyka – kościół*, Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

Komenda Główna Policji (1999), *Zasady etyki zawodowej policjanta*, Warszawa.

Wykaz aktów prawnych

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 października 2011 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Policji (Dz. U. z 2011 r. nr 287, poz. 1687).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. Nr 30, poz. 179 z późniejszymi zmianami).

Załącznik do Zarządzenia nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. „Zasady Etyki Zawodowej Policjanta”.